

ställer ut målningar på Galleri Lilla My, Hornsgatan 29 A, kl 12-16.

- GERD och NIKLAS GÖRAN ställer ut målningar, skulptur och teckningar på Galleri Oscar, Karlavägen 78, kl 12-17.
- CATHARINA HOUMANN ställer ut målningar på Galerie Prisma, Bollhusgränd 3, kl 13-17.
- HANS VIKSTEN ställer ut "Livsrunor" på Galerie Ahlner, Österlånggatan 22, kl 13-17.
- OLAV MICHELSON ställer ut keramik och tavlor med skräckmotiv på Kvartersbion, Hornstullsstrand 3. Vernissage kl 11-12.45. För övrigt är utställningen öppen i samband med filmvisningen på kvällstid.

**Visning**

• PÅ NATIONALMUSEUM leder Lena Holger en rundvandring genom målerisamlingarna kl 14.

**Söndag**

• STRÖMSTARARNA, de oförvägna kanotisterna, ger sig i kast med Norrströms virvlar omkring kl 13-15. Ett spännande gratisdespel för söndagsflanörerna.

**Astrologi**

• I STORKYRKAN är det under söndagen en temadag om astrologi med utställning, panelsamtal och mässa. Från kl 15 finns det möjlighet att få sitt horoskop ställt av välkända astrologer. Kl 17 börjar en paneldebatt under medverkan av astro-psykologen Traude Schneider och astrologerna Jens Jerndal och Anders Ekström. Ledare för panelsamtalen är Anders Blomquist, som är präst i Storkyrkan. Kl 19.30 avslutas temadagen med en mässa med rubriken "Astrologi — livstolkning eller verklighetsflykt".

**Barn**

- VARJE SÖNDAG kl 13 startar tävlingen "Nostippen" på Postmuseum, Lilla Nygatan 6. Prisen består av frimärken. I samband med prisutdelningen visas film kl 14.15. Den här söndagen är det en film om rymdfärder som heter "Rymdburen".
- JUDO, kendo och aikido demonstreras i Allrummet på Kulturhuset kl 15.
- LIVRUSTKAMMAREN visas för barn kl 14.
- FILM för barn 4-7 år kl 13 och 14.45. Se Lördag Barn.
- DUKADE BORD, utställningen på Nordiska museet, visas för barn kl 13.

**Fest**

• I VITABERGSPARKEN ordnar Folkkampanjen en fest på temat "Rädda gasen", där alternativ till kol och kärnkraft kommer att behandlas. Det börjar kl 13 med Södra bergens balalajkor. Därefter talar Ulla Lindström och Ewert Ljusberg, Monica Törnell och Olof Buckard underhåller. Kl 16 spelar lokalbandet Göstomta hemvärnsorkester upp till dans.

**Film**

- FILMKLUBBEN. Filmstadens program börjar kl 13 med Renoirs "Boudu flyter förbi". Kl 15 visas Per Lindbergs "Norrullsligan" med Inga Tidblad och Tora Teje. Kl 17 visas filmer av Rosa von Praunheim. Programmet i Filmhuset är Otto Premingers "Storm över Washington" med Henry Fonda och Charles Laughton. Filmen börjar kl 19.
- "FÖDELSEN" heter en film av Gudrun Schyman och Lars Westman. Den visas kl 14 på Liljevalchs. Gudrun Schyman är närvarande vid visningen. Kl 15.30 visas "Bara ett barn" av Christina Olofson och Med Reventberg. Christina är närvarande vid föreställningen.
- OM DET NYA KENYA handlar filmen "Uppbrott" i Kulturhusets läsesalong kl 15.

**Föredrag**

• OM SVENSKAR i frivillig utlandstjänst berättar Lars Ericson i Armémuseum kl 13. Fri entré.

**Gatufest**

• HORNSGATANS DAG är det återigen med start kl 10.30 där hemvärdet spelar. Under dagen

**FORTS SID 7**



• Fyra tagningar behövde August Roesler göra för att få med hela panoramat från Mosebacke. Han använde sig av en kamera med glasplåtar för neg-storleken 18x24. När bilden sedan skulle framkallas fick hjälpflickorna vakta i fönstret till ateljén på Söder medan dagsljusframkallning på äggvitebestruket silverpapper sakta pågick. Så fort Stockholm framträdde gällde det att störta ner på gården och skölja i hinkarna som burits från den allmänna pumpen nere i Gamla stan.

# Bäckströms bilder!

■ I dag är det äntligen dags för "Bäckströms bilder!". Denna länge emotsedda och flera gånger uppskjutna vernissage av stommen i Fotografiska museets samlingar.

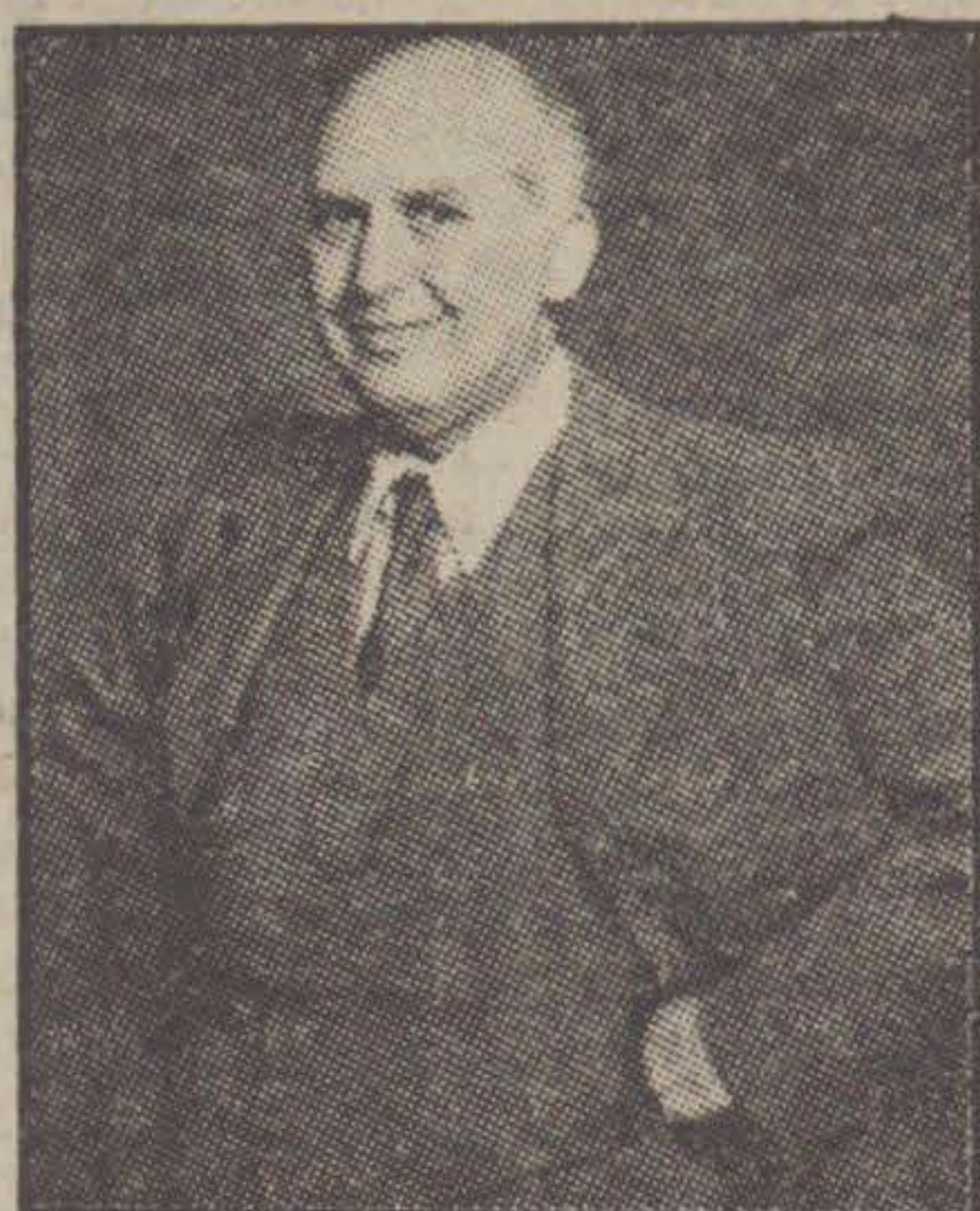
På Stan firar det med panoramat ovan från Mosebacke Torg, taget på spekulatör av August Roesler och utgivet i rött utvecklingsbart klotband. Ytterligare 349 bilder av 300 fotografier från fotografiets första hundra år finns utställda i Moderna museets västra (foto)galleri. Alla insamlade av Helmer Bäckström, fotots professor, som vid sin död 1964 överlämnade ca 13 000 fotohistoriska "nummer".

**Halvtom bokhylla**

■ En av de allra äldsta bilderna är ett pappersfoto av en halvtom oordnad bokhylla som känns synnerligen modern i sin softade framtoning; storbildskameror och den privata sfärens motiv är ju på frammarsch. Medan utställningens näst sista nummer, ett porträtt av en soande baby, född 1937, är den enda närvarande bilden tagen med dagens småbildskamera.

Bäckström, som verkade på Tekniska högskolan i Stockholm, behärskade framför allt fotots fysik, men fick aldrig någon efterträdare med professors titel. Över huvud har det tydligen aldrig senare funnits någon som gjorde för fotot vad han gjorde.

Förutom att han fotograferade bra själv, var ordförande i den då mycket aktiva Fotografiska för-



• Fotoprofessorn Helmer Bäckström fotograferad av Edvard Welinder.

eningen med 1 500 medlemmar, var alla professionella fotografers vän och vaksamme kritiker

samlade han alltså fotografi-

er. — Upp till 3 000 nummer, säger han själv i en intervju i Vecokjournalen 1938. Och det hann alltså bli 10 000 till. Staten förvärvade samlingen 1965.

**Utveckling**

■ — Det märkvärdiga med Bäckströms bilder är att de så väl täcker in 1800-talets utveckling, också internationellt sett, säger Åke Sidwall och Leif Wigh, vilkas liv eller åtminstone arbete de senaste fem åren bestäms av Bäckströms samling. Tills dess låg den nämligen oäkta komligt magasinrad.

För Bäckströms del blev det aldrig av med katalogisering, identifiering av osignerade bil-

der eller grupperingar enligt motiv och tidsanda. Hans sista år präglades av sjukdom och alltsammans blev honom nog övermäktigt, tror Sidwall-Wigh. Men själva tycker de sig ha kommit ett gott stycke på väg i och med utställningen och också med den bok som museet ger ut i dag, författad av de bägge intendenterna. Här finns uppsatser om Bäckström själv och 72 biografier över de kartlagda fotograferna, deras motiv och teknik.

— Det har varit särskilt spännande med de okända kvinnorna, säger Leif Wigh när vi står framför Rosalie Sjöbergs (1833-1919) självporträtt och studie av sin dotter från 1864.

Annars är han ännu mer nöjd med att ha daterat bilder från Konstantinopel av t ex G Berggren, född på Sicklahalvön och död 1905 på David Bagares gata. Eller att ha vederlagt Bäckströms (?) anteckning "schweiziska alperna" på baksidan av en bild tagen med mammutkamera — neget har varit 523x392, alltså en halv meter högt — av Carleton E Watkins i Kalifornien. För att inte tala om att den vid sekelskiftet berömda Parisfotografen Otto Wegener var född i Helsingborg. Osv.

**Förstorad**

■ Helmer Bäckström själv möter vid ingången. Hans ansikte har förstörats upp i stort raster från ett halvfigurporträtt av Edvard Welinder.

Hans egna bilder finns där de hör hemma i utställningen. För

övrigt är det knapphändigt om hans person.

Därmed får man fantisera själv kring samlarens tillfredsställelse när han lyckades förvärva bilder från fotografiets tidigaste decennier. Till exempel de bägge vännerna engelsmännen Robert Adams och D O Hills kalotyper — fotografier på papper från 1840-60. Hills lediga halvprofil av Adams, daterad 1843, är samlingens äldsta porträtt. Oscar Gustave Rejlander, en svensk konstnär och fotograf bosatt i London under 1800-talets andra hälft, har fått stämpeln "det konstnärliga fotografiets fader".

— Usch, säger Leif Wigh både åt beteckningen och åt en lätt slipprig studie av två herrar i samförstånd. Fotografen själv, skymd, är den ene, den som med ett fingertrick motiverar fotots namn "Did she?".

**Molins fontän**

■ Resefotografier, landskap och stadsvyer är det som vid sidan av porträttet blir fotografernas motivvärld — till försäljning. Man åkte till Egypten och tog pyramiderna eller man klättrade upp på Mosebacke Torg och tog ett panorama med

hjälpa av fyra tagningar. Det äldsta reportagefotot är från 1866, en bild av Molins fontän utställd i ett tillfälligt uppfört tält i Kungsträdgården (!) som levererades till Karl XV ute på Ulriksdal tre timmar efter det bilden tagits.

Gruppbilder och arrangerade tablåer hör också tiden till. Att fotografierna både inspirerades

## Bohusstickning på Nationalmuseum Ett stycke kvinnohistoria

■ De påminner mycket om den bohuslänska naturen både över och under vattenytan — bohusstickningarna som nu visas fram till 2 november på Nationalmuseums konsthantverksavdelning. Det gråa, mjuka i släpade hållar, den färgrika småskaliga floran (som man också finner i fjällen), algerna och lavarna och det luddiga dunet i ejderbon...

■ Hur många har inte drömt om att få råd att själv äga ett sånt plagg — en kofta, jumper eller till och med bara ett par vantar i äkta bohusstickning?

Nu kan man inte längre köpa den allra minsta lilla vante — föreningen Bohus Stickning bildades 1939 och upphörde 1969.

Det hela började långt bort från flärd och lyx och mode. Landshövdingenskan Emma Jacobsson (1883-1977) ville göra

något åt eländet i stenhuggarnas och fiskarnas Bohuslän under 30-talet.

I begynnelsen handlade det alltså om rena nödhjälpsarbetet! Att kvinnor för det mest kan sticka till husbehov det visste hon. Men någon speciell mönstertidning att bygga på fanns inte. Emma Jacobsson var själv konstnärligt intresserad och begåvad och förstod att det gällde att skapa en profil på produkterna. Skönhet och yttersta kvalitet. Hon skaffade alltså 40 leverantörer av ull och skickliga mönsterskapare.

■ Allt garn till Bohus Stickning färgades i speciellt. Göta Trädgårdh fungerade ofta som idé-spruta och en av hennes elever på Beckmans reklamskola Annika Malmström-Bladins var en av de sex mest framstående mönsterformgivarna inom företaget.

Men Emma Jacobsson skapade själv flera av de första mönstren.

Hon hämtade inspiration på museer och utställningar — bland peruanska vävnader, folkdräkter och kinesiska ornament. På Nationalmuseum kan man nu bl a få se några av hennes skisser och stickade provlappar.

För att få fram det angoramjuka garnet startades så småningom en egen angorakanin-farm. Men man föredrog snart att köpa råvaran. Kvaliteten kallades Eja-garn efter Emma Jacobsson. Själva stickningsarbetet utfördes alltså av kvinnor från olika delar av Bohuslän och deras skicklighet uppövades genom kuser.

■ Under de sex första åren utbildades nästan 500 stickerskor. De fick materialet precis uppvägt och en noggrann stick-

beskrivning med färgglad förlaga med garnprover.

Förutom de direkta inkomsterna som var mycket välkomna fick rörelsen en viktig social funktion genom de månadsträffar och semesterveckor som Bohus Stickning införde bland dessa ånars hårt hemmabundna och ofta ganska isolerade kvinnor!

Desutom fick de en yrkesstolthet som ökade alltmer eftersom arbetena bedömdes mycket strängt och kvalitetskraven var höga. Plagg med fel såldes inte. Men ibland kunde arbetet bli för komplicerat för en del av stickerskorna. Detta var en av orsakerna till att stammen av stickerskor minskade. Nu nöjde man sig inte heller med 50 kr i månaden som ansågs "drygt" 1940. Konservindustriin betalade bättre.

CARIN SJÖLANDER